

Paperittomien terveydenhoito Suomessa – Suomen Gynekologiyhdistyksen kannanotto

Paperittomille henkilöille terveydenhuoltolaki takaa ainoastaan kiireellisen hoidon, jonka he maksavat kokonaan itse. Kaikkea muuta hoitoa vaille jäävien joukossa on myös raskaana olevia naisia ja pieniä lapsia, joiden kohdalla Suomesta puuttuva lainsäädäntö on selkeimmin ristiriidassa kansainvälisten sopimusten ja EU-suositusten kanssa. Suomalainen käytäntö rajata paperittomat raskaana olevat naiset ja lapset ennaltaehkäisevän ja muun ei-kiireellisen terveydenhoidon ulkopuolelle on eurooppalaisittain poikkeuksellinen.

Suomen Gynekologiyhdistys pitää tärkeänä seuraavia toimenpiteitä:

- Jokaiselle Suomessa oleskelevalle raskaana olevalle naiselle ja lapselle tulee turvata oikeus julkisen terveydenhuollon palveluihin.
- Terveyskeskuksiin/neuvoloihin, päivystyspoliklinikoille ja synnytysairaaloihin tarvitaan yksinkertaiset ohjeet turvapaikanhakijoiden ja paperittomien potilaiden hoidon järjestelyistä.

1. Taustaa

Turvapaikanhakijat

Vuonna 2015 Suomeen saapui 32 456 turvapaikanhakijaa, tänä vuonna lokakuun loppuun mennessä 4942. Naisten ja alaikäisten lasten osuus on ollut huomattavasti suurempi kuin julkisesta keskustelusta voisi päätellä. Vastaanottolain mukaan alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja terveydenhuollon palveluihin samoin perustein kuin kantaväestö. Aikuisille turvapaikanhakijoille laki takaa vain välttämättömän terveydenhuollon, ja esimerkiksi raskaudenajan neuvolaseuranta toteutuu maassa hyvin vaihtelevasti. Taustalla on Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) laintulkinnasta poikkeava linjaus, jonka perusajatuksena on, että raskaudenajan seuranta voidaan toteuttaa yksityisellä sektorilla, eikä muiden seksuaaliterveyden keskeisten palveluiden kuten raskauden ehkäisyn katsota kuuluvan välttämättömän terveydenhuollon piiriin lainkaan. Lisäksi oikeus vastaanottolain takaamiin

terveydenhuoltopalveluihin päättyy 1-3 kuukauden kuluttua kielteisestä päätöksestä riippumatta esimerkiksi meneillään olevasta raskaudesta.

”Paperittomat” eli henkilöt, joilla on oikeus ainoastaan kiireelliseen terveydenhoitoon

Turvapaikanhakijoiden lisäksi maassamme arvioidaan olevan tuhansia ”paperittomien” asemassa olevia henkilöitä. Suomalaisessa terveydenhuollossa paperittoman asemaan voi päätyä monesta syystä riippumatta kansalaisuudesta, lähtömaasta tai maahantulon tavasta. Lisäksi maassa oleskelun kategoria voi muuttua äkillisesti oleskeluluvan saamisen tai epäämisen myötä. Joka tapauksessa on odotettavissa, että paperittoman asemassa olevien henkilöiden määrä tulee jatkossa selvästi lisääntymään, kun iso osa turvapaikanhakijoista tulee lähiaikoina saamaan kielteisen turvapaikkapäätöksen. Paperittomille henkilöille terveydenhuoltolaki takaa ainoastaan kiireellisen hoidon, jonka he maksavat kokonaan itse. Lisäksi kiireellisen hoidon käsite sekoitetaan usein päivystykselliseen hoitoon, vaikka kyse ei olekaan samasta asiasta.

Kaikkea muuta hoitoa vaille jäävien joukossa on myös raskaana olevia naisia ja pieniä lapsia, joiden kohdalla Suomesta puuttuva lainsäädäntö on selkeimmin ristiriidassa kansainvälisten sopimusten (1-3) ja EU-suositusten kanssa (4). Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan sopimuksen perusteella naisille tulee antaa raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan palvelut asianmukaisesti (3). Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa tarjoamaan kaikille maan lainkäyttövallan alaisille lapsille välttämättömän terveydenhuollon, varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia terveyspalveluista, ja takaamaan asianmukaisen terveydenhoidon odottaville ja synnyttäneille äideille (2). Suomalainen käytäntö rajata paperittomat raskaana olevat naiset ja lapset ennaltaehkäisevän ja muun ei-kiireellisen terveydenhoidon ulkopuolelle on eurooppalaisittain poikkeuksellinen (5).

Lääkäriliitto, lastenlääkäriliitto ja useat muuta ammattijärjestöt ovatkin ottaneet kantaa turvapaikanhakijoiden ja paperittomien asemassa olevien raskaana olevien naisten ja lasten terveydenhuollon järjestämiseksi samalla tavalla kuin niille, joilla on kotikuntaoikeus (6-8). Kunnat voivat itsenäisesti päättää myös muun kuin ym. terveydenhuoltolain mukaisen kiireellisen terveydenhuollon järjestämisestä paperittomille. Helsingin, Espoon ja Turun kaupungit ovat päättäneet, että kaupungissa oleskelevat paperittomat lapset ja raskaana olevat saavat kiireetöntä perusterveydenhuoltoa kuten kunnan asukkaat, ja paperittomat maksavat samansuuruiset asiakasmaksut kuin kuntalaiset. Samansuuntainen esitys odottaa Tampereella valtuustokäsittelyä. Lisäksi esim. HYKS Naistensairaalassa on tehty ohjeet paperittomien äitien ja lasten seurannasta erikoissairaanhoidossa niissä tilanteissa, joissa pääsy perusterveydenhuollon palveluihin ei toteudu (9).

2. Tutkimustieto paperittomien äitien ennaltaehkäisevän hoidon kustannusvaikuttavuudesta

Jo tällä hetkellä on olemassa riittävästi tutkimustietoa siitä, että paperittomien äitien raskaudenaikainen seuranta on kustannustehokasta verrattuna siihen, että äidit hakeutuisivat suoraan synnyttämään (10). Suurimmat säästöt syntyvät ennenaikaisten synnytysten ja raskaudenaikaisten infektiosairauksien ennaltaehkäisystä ja oikea-aikaisesta hoidosta. Jos paperittomien äitien terveydenhuoltoon liittyviä yksinkertaisia asioita voidaan selvittää ainoastaan erikoissairaanhoidossa, nousevat kustannukset merkittävästi. Esimerkkeinä vaikkapa se, että

raskaudenaikaiset infektioseulonnat joudutaan tutkimaan synnyttämään tullessa kiireellisinä päivystystutkimuksina tai terveet vastasyntyneet, joita ei voi kotiuttaa synnytysairaalaan ilman suunnitelmaa siitä, missä lapsen terveydenhoito jatkossa tapahtuu.

Raskaudenaikaisen neuvolaseurannan vähimmäisvaatimukset löytyvät WHO:n sivuilta ja Lääkärilehden katsausartikkelista (11).

3. Lääkärin oikeudet ja velvollisuudet

Perustuslain mukaan valtiolla ja kunnilla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, joissa säädetään oikeudesta terveyteen. Raskaana olevat naiset sekä lapset ovat erityisen haavoittuvia ryhmiä, joita suojellaan kansainvälisin sopimuksin (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista ja kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamisesta koskeva yleissopimus sekä Euroopan sosiaalinen peruskirja).

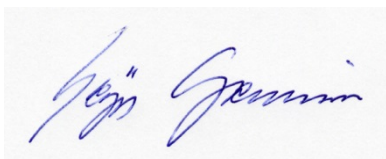
Lääkärin eettiset ohjeet velvoittavat lääkäreitä toimimaan potilaidensa parhaaksi ja tarjoamaan apua ikään, rotuun tai poliittiseen asemaan katsomatta. Viime kädessä lääkäri vastaa potilaansa asianmukaisesta hoidosta myös silloin, kun potilas on paperiton tai hänen asemansa on muuten epäselvä. Lääketieteellisesti perustellun hoidon järjestäminen onkin ensisijaisesti lääkärin tehtävä, sillä hänellä on tähän parhaat mahdollisuudet. Lääkäreiden kannalta on kestävämpää, että lääkärin ammattietiikka ja terveydenhuollon toimintapäätökset ovat keskenään ristiriidassa. Asiassa ei ole kyse politiikasta tai mielipiteistä vaan naisten ja lasten oikeuksista.

4. Ehdotukset

- Jokaiselle Suomessa oleskelevalle raskaana olevalle naiselle ja lapselle tulee turvata oikeus julkisen terveydenhuollon palveluihin.
- Terveyskeskuksiin/neuvoloihin, päivystyspoliklinikoille ja synnytysairaaloihin tarvitaan yksinkertaiset ohjeet turvapaikanhakijoiden ja paperittomien potilaiden hoidon järjestelystä.

Suomen Gynekologiyhdistyksen hallituksen puolesta:

28.11.2016

Seija Grénman
Puheenjohtaja
Suomen Gynekologiyhdistys

Liitteet

1. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 6/1976)
2. Lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59-60/1991)
3. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus SopS 68/1986)
4. European Union Agency for Fundamental Rights 2011. Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union. Comparative report 2011. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2011 ISBN 978-92-9192-706-7. doi:10.2811/31559
5. The sexual and reproductive health rights of undocumented migrants narrowing the gap between their rights and the reality in the EU
http://picum.org/picum.org/uploads/publication/Sexual%20and%20Reproductive%20Health%20Rights_EN_FINAL.pdf
6. Terveydenhuolto kuuluu kaikille. Lääkäriliitto kannanotto.
<http://www.laakarilehti.fi/liitossa/liitto-toimii/terveydenhuolto-kuuluu-kaikille/>
7. SLY kannanotto paperittomat lapset. Lastenlääkäriuutiset 1/2015
8. SLY lausunto maahanmuuttajalapset
9. Paperittoman raskaana olevan ja vastasyntyneen hoito HUS:ssa: Haikarakansio
10. Cost of exclusion from healthcare – The case of migrants in an irregular situation
<http://fra.europa.eu/en/publication/2015/cost-exclusion-healthcare-case-migrants-irregular-situation>
11. Kuinka hoidan paperitonta potilasta? Salmi H ym. Lääkärilehti 2016; 12-13, 915-922.